

Jaarcongres 29 september 2006 in Haarlem

Een oud beroep waar muziek in zit

Ruim 600 mensen waren eind september in Haarlem voor het Jaarcongres van de Orde. Redactieleden beschrijven de lezingen, discussies, muzikale optredens en de ligging van de vergaderlocatie. Ze hoorden dat 'integriteit in mindering komt op je carrière', volgden berekeningen van het kapitaal dat vernietigd wordt als vrouwen te weinig doorstromen naar de top, en merkten dat de constatering van een politica, dat de advocatuur een beter imago heeft dan notarissen en accountants, de zaal bepaald niet vrolijk stemde.

Anneke Groenewoud en Leo van Osch, redactieleden

Plaats van handeling is dit jaar de Haarlemse Philharmonie. 'Phil-har-mo-nie, je weet wel,

'Steeds meer moet de professional bereid zijn verantwoording voor zijn handelen af te leggen tegenover cliënt, beroepsgenoot en samenleving'

vlak naast de hoerenbuurt', sprak de door mij ingehuurd taxichauffeur met een veelbetekende blik opzij.

De jaarlijkse bijeenkomst is van Jaarvergadering omgedoopt in Jaarcongres, 'omdat er al jaren niet meer wordt vergaderd op de jaarvergadering, laat staan iets besloten', aldus algemeen

deken Els Unger. Bovendien is gekozen voor een opgewekter motto dan dat van vorig jaar. Toen was het 'Advocatuur op drift'; de Commissie-Van Wijmen begon aan haar onderzoek naar de vraag of de organisatievorm van de balie nog adequaat was. Dit jaar is het 'Advocatuur, daar zit muziek in!' – misschien mede vanwege de opluchting over de inmiddels bekende uitkomsten van het rapport van die Commissie en vanwege het optreden van het Advocatensymfonieorkest op het congres.

MES IN MELOEN

Onze deken Els Unger spreekt over integriteit, marktwerking, diversiteit en kwaliteit (zie voor de tekst van de dekenrede verderop in dit nummer). Ze wordt geflankeerd door vier enorme foto's. De eerste drie zijn met enige fantasie nog wel te plaatsen: een engel

Foto's: Jeroen Hiemstra

De OSR Sonja Boekmanprijs voor meest aansprekende vrouwelijke advocaat werd door jurylid Frederieke Leeftang bijna uitgereikt aan Sonja Boekman zelf, maar ze herstelde haar verspreking elegant: de prijs is voor Loes Gijbels, 'de koningin van de echtscheiding', die de prijs zichtbaar ontroerd in ontvangst nam.

(integriteit), een kleurige markt in Mexico (marktwerking), een groot aantal kleurige petjes in een marktkraam (diversiteit). De vierde foto (bij kwaliteit) is ronduit mysterieus: een close-up van een berg watermeloenen met in het midden één exemplaar waarvan een kwart is uitgesneden met daarin pontificaal een mes gestoken. Wat hierbij te denken? Het levert in elk geval een staaltje van 'informatieasymmetrie' op waar deken Unger in haar toespraak over rept.

Dagvoorzitter Felix Rottenberg houdt het publiek voor dat een mens in het leven drie dingen nodig heeft: een boek, een fiets en een goede advocaat. Niemand zal daarna nog een kwaad woord over Rottenberg zeggen. Toegegeven, hij vervult zijn taak uitstekend. Hij is goed voorbereid en leidt de discussies scherp.

MEDISCHE VLIEGUREN

Radioloog Floris Sanders (oud-voorzitter van de Orde van Medisch Specialisten en voormalig voorzitter van de Nationale Raad voor de Volksgezondheid) schetst hoe de mondigheid van de patiënt de medische beroepsuitoefening heeft veranderd. Aanvankelijk werden artsen pas ingeschakeld als men zeker wist dat men doodging, later groeide het besef dat de geneeskunst iets vermag. Toen ging ook de overheid zich ermee bemoeien. Artsen werden onderscheiden van kwakzalvers en er ontstond 'een geïnstitutionaliseerd vertrouwen door erkenning van de professie.' Binnen hun domein bepaalde iedere arts zelf hoe een patiënt werd behandeld. 'Vertrouw de dokter maar', was het adagium.

Tegenwoordig is dit devies ontoereikend. Door individualisering, commercialisering en juridisering gedragen patiënten zich steeds meer als klanten. 'Bewijs maar dat je gelijk hebt', wordt het motto; er komen lijstjes van beste ziekenhuizen en in Amerika worden zelfs mortaliteitsrisico's per arts openbaar gemaakt.

De kritiek op professies neemt toe: ze gebruiken hun monopolies voor eigen gewin, zijn inefficiënt en onbetrouwbaar en duur. De roep om artsen hun voorrechten te ontnemen, klinkt op, en 'marktwerking' – die het kaf van het koren moet scheiden – wordt het adagium. Steeds meer moet de arts bereid zijn verantwoording voor zijn handelen af te leggen tegenover patiënt, beroepsgenoot en samenleving. Medisch specialisten moeten zich bijvoorbeeld in het kader van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) om de vijf jaar laten herregistreren. Er wordt onder andere gekeken naar het aantal 'vlieguren' en de gevolgde bij- en nascholingscursussen.

Sanders ziet dat er in Amerika al weer *grenzen* worden gesteld aan de

column

JOOST BEVERSLUIS

Vrouwenschaarbeweging

Wanneer het precies gebeurt weet niemand, maar het moment nadert waarop de balie is overgenomen door vrouwen. Niet alleen in de kelder en de coulissen, zoals nu, maar aan de top. Geen Jehova's Einde der tijden, dat eerder lijkt te vluchten dan naderbij te komen, en waarover je kunt glimlachen.

Binnen tien jaar is het zover.

Nu al zie je op ordevergaderingen hoe de mannen, mannen zoals ik, mijn generatie mannen, een *bijeengedreven* indruk maken. Samen aan de bar en vrolijk genoeg. Maar *bijeengedreven*, om elkaar heen staand. Het laatste carré, dat vijftien jaar geleden nog de secretaresse patroniseerde of huwde, vijftien jaar geleden nog uitsprak dat 'die vrouwtjes' als medewerker best aardig omzetten maar geen ballen hebben om maat te worden en nu de vrouwenschaarbeweging ziet. Dat carré ziet nu de schaar geheven worden, naar de eigen ballen, die altijd al weinig op hadden met scharen en sowieso weinig meer kunnen hebben.

Het ondenkbare staat te gebeuren, denken de mannen aan de bar. Eerst de chirurgen, tandartsen en dierenartsen. Die waren toch ooit goed voor de eeuwige waarheid dat geen zinnig mens zich door een vrouw zou laten snijden of boren, en dat geen dier van enige omvang en importantie zich door een vrouw zou laten behandelen! Maar zie wat gebeurde. En nu wij. Denken zij.

Zou er veel veranderen, denken de *bijeengedreven* mannen aan de bar, tussen de kwinkslagen door, zonder die gedachte uit te spreken, vanwege de daarin opgesloten ondenkbare of althans onuitsprekelijke veronderstelling. Gaan we beleven dat mannen een *consilium abeundi* krijgen van vrouwen? Gegeven met die zelfde blend van onverschilligheid en vanzelfsprekendheid die in staat stelde vrouwen te laten vertrekken uit een kantoor, maar dan ook huilend te laten vertrekken.

Margaret Thatcher, baroness. Huilend en daarmee rolbevestigend en dus universeel bevestigend. Geen ballen.

Wordt dat de rol van de mannelijke stagiair en medewerker: een huilebalk die zijn spullen pakt op last van vrouwen? De mannen aan de bar nemen er nog één, huiverend, een schuin oog op de geheven schaar, geheven richting hun carré. Heuphoogte. Knip, knip.

Zijn het straks de vrouwen die 10 commissariaten hebben en aandelen Wavin; die chagrijnig onderuitgezakt de vennootschappelijke misslagen van de gedoodverfde minister-president komen gladpraten voor de tv; die wonen – niet inwonen – in villa's, hun eigen villa's; die bestellen, beslissen en afdoen met de vanzelfsprekendheid waarmee alleen religie of een onbestreden overwicht een mens kleedt? Moeten wij, mannen, nu afgunstig op andere mannen, straks onze professionele en financiële afgunst gericht weten op vrouwen, zo vragen de mannen aan de bar zich af.

Ja.

Zie immers het teken dat is gegeven. Loes Gijbels heeft de OSR Sonja Boekmanprijs gewonnen, wegens haar verdiensten voor het *familie recht*. Meest aansprekende vrouwelijke advocaat. Dat laat je als vrouwen alleen gebeuren wanneer je zeker bent van de overwinning in ieder segment, ieder haarvat van de balie.

Hier werd een schaar uitgereikt.

Knip, knip.

MIT SOLCHEN ADVOKATEN IST MAN VERRATEN

Na de lunch spelen voornamelijk advocaten onder leiding van dirigent John MacFarlane Die Fledermaus van Johan Strauss, en stukken van Leonard Bernstein. Gaandeweg krijgt het orkest de slag te pakken. Prachtige vocale rollen van confraters Van der Lans, Aantjes en Hop: 'Nein mit solchen Advokaten ist verkauft man und verraten', ondersteund door professionele zangeressen nu onze balie kennelijk geen

vrouwelijke nachtegale herbergt. Een ovationeel applaus is terecht het deel van het eerste Advocatensymfonieorkest. De enige echte dissonant is de kledij van de orkestleden. Iemand had bedacht dat de rechterhelft van het orkest in blauw en de linkerhelft in de andere ordekleur rood moest worden uitgedost. Jammer dat daarvoor wat slonzig ogende promo-polo's met witte kragen waren ingezet.

marktwerking. Zo worden verzekeringsmaatschappijen gedwongen dure, maar nuttige behandelingen uit te voeren. De 'oud-deken van de orde van medisch specialisten' (Rotenberg) vreest ook geen inbreuken op de integriteit onder invloed van marktwerking: kwaliteit blijft zeer belangrijk. Artsen zullen zich steeds meer terugtrekken op datgene waar ze goed in zijn: arts-patiëntcontacten, voerspelt hij, en het management aan anderen overlaten. Daarin ziet hij een parallel met grote advocatenkantoren.

SCOREN HAAKS OP ETHIEK

Journalist Joris Luyendijk was journalist in het Midden-Oosten, schreef daarover een boek en presenteerde deze zomer het tv-programma *Zomergasten*. Ook hij spreekt over marktwerking en integriteit, in journalistiek en advocatuur (zie de tekst van zijn lezing verderop

in dit nummer). Beide beroepen hebben veel met elkaar gemeen: 'Wij moeten standpunten kunnen uitdragen en beredeneren', wat iets anders is dan een standpunt onderschrijven, maar helaas begrijpt het gros van de mensen dat niet, aldus Luyendijk.

Iedere vrije beroeper heeft te maken met marktwerking en neigt er dus naar zich wat

'Onontbeerlijk zijn fora waar vakgenoten de problemen kunnen bespreken, zodat collega's hun eigen afweging kunnen maken tussen geweten en ambitie'

interessanter voor te doen: journalisten trekken voor de camera even een kogelvrij vest aan, advocaten laten hun klanten net iets te lang wachten om te doen alsof ze druk en belangrijk zijn. Dit is nog onschuldige dikkendoenerij, de echte ethische dilemma's liggen in het grijze gebied waar het lastig is ethisch te blijven als de commercie een rol speelt. Dat wordt alleen maar erger als de concurrentie toeneemt. Er moet gescoord worden, anders wordt er niets verdiend: 'De realiteit is dat integriteit in mindering komt op je carrière'. 'Nice guys finish last.' Dan bestaat de neiging om dat slecht gefundeerde artikel maar te publiceren, om die onhaalbare zaak maar te beginnen. De marktwerking zou dat moeten corrigeren, maar dat gebeurt niet, want hoe weet je of wat er in de krant staat klopt, of het klopt wat je advocaat zegt? Journalist en advocaat hebben een 'verzilverbare informatievoor-

'De uitstroom van vrouwen is pure

kapitaalvernietiging,

die ons jaarlijks ongeveer een

ton per partner kost'

sprong'. En hoe groter de concurrentie is, hoe meer de verleiding ontstaat te 'cashen'.

Op de korte termijn heeft dit 'scoren' succes, op de lange termijn is het funest want als we het allemaal doen, verliezen we onze privileges. Een 'free riders-dilemma', dat klemmt omdat er juist wordt gescoord met zaken die haaks staan op je beroepsethiek maar waarvan je weet 'dat je ermee wegkomt'. Maar concurrentie houdt ons ook scherp, en 'brengt ons ertoe om tot diep in de nacht door te werken'.

Ondanks alles is het systeem van de vrije markt volgens Luyendijk het beste systeem, zolang er maar fora zijn waarop vakgenoten de problemen kunnen bespreken en oneigenlijk gebruik kunnen benoemen, zodat 'vakbroeders hun eigen afweging kunnen maken tussen geweten en ambitie'.

WAT EEN WIJF!

Columnist Martin Bril (bij *de Volkskrant*) heeft zijn betoog genoemd: 'De advocaat bedreigd?' Op gedragen toon leest hij voor, de pagina's tekst die hij heeft uitgesproken werpt hij met een nonchalant gebaar van zich af. Alsof hij wil zeggen: het papier is niet belangrijk, ik ben belangrijk.

Bril heeft voor drie advocaten groot respect. Pieter Herman Bakker Schut bleef als advocaat van Knut Folkerts, die in 1977 politiemanager Arie Kranenburg doodschoot, 'zijdelings achter zijn cliënt staan'. De advocate van zijn vrouw bij haar poging van Bril te scheiden – hij noemt de naam niet uit angst dat ze in de zaal zit – waardeert hij ook. 'Niets hielp tegen deze dame, overal was zij tegen bestand. Alleen niet scheiden hielp. Wat een wijf!' Ten slotte heeft hij respect voor Bram Moszkowicz. Bril beschrijft een tafereel in de bunker in Amsterdam-Osdorp: Holleeder ('De Neus') met zijn hand op de schouder van zijn advocaat, de man zonder wiens bevoegde verdediging hij niet kan, maar die hij ook in zijn macht lijkt te hebben.

Wordt de advocaat bedreigd? Jazeker, volgens Bril, en zeker de strafrechtadvocaten, door hem betiteld als de eredivisie van de balie. 'Als er niemand protest zou aantekenen, zou de wereld van George Orwell allang bereikt zijn.'

GEEN HOONGELACH

In de bijeenkomst 's middags over interview, een van de parallelsessies, houdt Hilde de Groot (directeur van het Steunpunt Kwaliteitszorg initiatieven Rechtsbijstand, SKiR) een helder betoog over het hoe en waarom van interview, een begrip dat op menig kantoor stevast kan rekenen op hoongelach. Wat is het niet? Het is geen bespreking tussen kantoor- en of beroepsgenoten over de gordiaanse knoop van eigen schuld en medeschuld in een specifiek dossier. Wat is het wel? Een klankbord voor kantoor en beroepsgenoten waaraan dagelijkse, niet-juridische dilemma's kunnen worden voorgelegd. Zo kan in vijf stappen een probleem worden getackeld: het probleem wordt voorgelegd; de anderen stellen aanvullende vragen; zij geven hun visie; er worden oplossingen aangereikt; degene die het probleem heeft ingebracht reageert.

In een vertoonde video-opname was het volgende dilemma onderwerp van bespreking Stel na afloop van een kort geding praat de advocaat met de pers, zegt iets te veel, er komt een bericht in de krant en de advocaat is bang dat dat bericht invloed heeft op de uitspraak. Ofschoon de ene advocaat natuurlijk meer worstelt met dilemma's dan de ander – met 30 jaar ervaring en 30 kantoorgenoten ben je niet te vergelijken met een eenpitter met drie jaar ervaring – wordt duidelijk dat niemand voor interview hoeft te vrezen. Sterker nog, volgens de deelnemers aan de video is het een verrijking.

De Orde gaat dit instrument baliebreed inzetten. Zoals vaker zijn eerst de advocaten die nog bereid zijn toevoegingszaken te doen verplicht aan de beurt, maar als dat ook maar een beetje bevalt mogen de anderen ook.

MACHOGEDRAG VAN BAVIANEN

Lokke Moerel, partner bij De Brauw en veelgevraagd spreker over diversiteit, wordt in

de parallelsessie over diversiteit bijgestaan door een man, namelijk Jos Nijhuis, voorzitter Raad van Bestuur van PricewaterhouseCoopers (PwC) en voorzitter van het Ambassadeursnetwerk, een jaarlijks wisselende groep prominenten uit het bedrijfsleven en de non-profitsector die zich inzet voor doorstroming van vrouwen naar de top. Moerel maakt duidelijk dat de weg naar het partnerschap door te weinig vrouwen wordt afgelegd. Vrouwen blijven medewerker of stromen uit, hoewel ze in studie en begin van de carrière vaak beter presteren dan mannen.

Een oorzaak hiervan is de masculiene cultuur: stoer doen, zo hard mogelijk praten in vergaderingen, tot diep in de nacht doorwerken (en daarover de volgende ochtend opscheppen bij collega's). Vrouwen werken gestructureerder en hechten meer dan mannen aan een goede *work-life balance*. Bovendien worden vrouwen veelal beoordeeld door mannen, die zich makkelijker inleven in (een) andere (jonge) mannen dan in vrouwen. Daardoor krijgen mannen vaker het voordeel van de twijfel: 'Women get evaluated on their performance, men get evaluated on their potential', citeert Lokke Moerel de *Harvard Business Review*.

Nijhuis zegt dat 'wij het ons in *the war for talent* gewoon niet meer kunnen permitteren om op deze manier talent te verspillen. Het is pure kapitaalvernietiging, die ons jaarlijks 10 tot 15 procent van onze winst kost, ongeveer een ton per partner.' Cliënten zullen bovendien van de kantoren diversiteit gaan eisen. 'Als wij als PwC zorgen voor een betere diversiteit aan de top, hebben we een gigantisch concurrentievoordeel', aldus Nijhuis. Ook leveren divers samengestelde teams betere kwaliteit en waarderen klanten feminiene kwaliteiten als empathie.

Er moet dus een cultuurverandering plaatsvinden in de kantoren: 'Gebrek aan diversiteit is geen vrouwenprobleem, maar een mannenprobleem.' Het heeft ook niets met de emancipatiegedachte te maken: juist de diversiteit – de verschillen dus – geeft de meerwaarde. Het belang van diversiteit moet door de leiding worden uitgedragen. Bij PwC is bijvoorbeeld de hele raad van bestuur hiertoe op training geweest. Cultuurverandering is een zaak van

Dagvoorzitter Felix Rottenberg

lange adem; je moet heel nadrukkelijk aan het bewustzijn weken, maatregelen nemen en concrete doelen stellen, aldus Nijhuis. PwC heeft zich voor 2008 onder andere ten doel gesteld om het gemiddelde dienstverband van mannen en vrouwen gelijk te trekken (het streven is zeven jaar), evenals de doorstroom van mannen en vrouwen, en het aantal vrouwelijke partners (nu 4%) en directors (nu 11%) te verdubbelen.

VREEMDE OGEN DWINGEN

Anne Willem Kist, voormalig advocaat en nu bestuurslid van de Autoriteit Financiële Markten, pleit in weer een andere sessie, in navolging van de Commissie Advocatuur, voor een toezichthouder met een meerderheid aan niet-advocaten. 'Vreemde ogen dwingen. Mensen, en dus ook advocaten, hebben vaak een blinde vlek voor de eigen tekortkomingen.' Volgens Kist maakt een onafhankelijke toezichthouder de beroepsgroep bovendien minder afhankelijk van de (steeds wispelturiger) politiek. Floris Bannier, advocaat en hoogleraar advocatuur, bestrijdt dit. Volgens hem wordt de onafhankelijkheid van de advocatuur het best gewaarborgd door zelfregulering. 'En die onafhankelijkheid is nu meer dan ooit nodig. Let op de aanpak van terreurverdachten, het bijna verloren gevecht van de privacy. Het wegnemen van zelfregulering is een regelrechte aanval op de rechtsstaat.'

POLITIEK TANDENKNARSEN

Aan het eind van de middag moeten Tweede Kamerleden Aleid Wolfson (PvdA), Jan de Wit (SP), Nicolien van Vroonhoven-Kok (CDA) en Eske van Egerschot (VVD) voorspellen welke onderwerpen zo meteen door de advocaten worden genoemd. Genoemd worden 'toegang tot de rechter' (De Wit), 'zelfregulering' (Van Egerschot), 'geheimhoudings- en verschoningsrecht' (Van Vroonhoven) en 'voorrechten en budgetten' (Wolfsen). Eerst mogen de deken van Maastricht lijkt daar niet echt op voorbereid, hij komt niet verder dan: 'Nou ja...', en dat duurt Rottenberg te lang. De deken van Leeuwarden borduurt inderdaad voort op zelfregulering en meent dat er niets zal veranderen als er een toezichthouder komt. De Amsterdamse deken zegt dat we te veel ondernemers zijn geworden, iets waar de zaal mee instemt. De Nijmeegse deken ten slotte stelt dat *no cure no pay* ten onrechte is afgeschoten.

Voorzitter Rottenberg stuurt de discussie in de richting van de overbelasting van het rechterlijk apparaat. Veel van de resterende tijd gaat verloren aan de bespreking van dit onderwerp,

Mooi te weten dat het op een na oudste beroep heeft vergaderd in de nabijheid van het alleroudste

nu vrij vlot duidelijk is dat daarover consensus bestaat, al sputtert Van Vroonhoven tegen dat de huidige regering er heel veel geld in heeft gestopt. Ex-deken Leo Spigt legt uiteindelijk de heldere koppeling tussen regelgeving en handhaving: bij elke regel die er komt zou je een budget voor uitbreiding van de rechterlijke macht moeten opnemen.

Duidelijk wordt in ieder geval dat er in de verhouding van politiek en advocatuur nog veel werk aan de winkel is. De Wit meent ten onrechte dat voor huurzaken geen toevoegingen worden afgegeven. Van Vroonhoven stelt dat de advocatuur van alle zakelijke dienstverleners, als notarissen en accountants, het minst slechte imago heeft, maar daar worden de aanwezige eenogen niet vrolijk van.

Els Unger komt ten slotte met een alternatief voor *no cure no pay*, namelijk *no win no fee*. Uw verslaggevers wordt helaas niet terstond duidelijk welk woordenspel hier wordt gespeeld. Niettemin ontstaat er – althans op het podium – hiervoor een kamerbrede meerderheid, zodat we binnenkort een amendement kunnen verwachten dat tussenpaus Hirsch Ballin tandenknarsend dwingt tot het invoeren van *no win no fee*.

ROSSE BEROEPEN

Al met al is het een geslaagde dag geweest. Het middagprogramma was zelfs aan de overvloedige kant, zodat sommige zalen wel héél mager waren bezet.

Na drie vaasjes bier, zeven gamba's en twaalf kokkels stappen uw verslaggevers weer naar buiten. Rechts van de Philharmonie flonkeren de lampjes van de rosse buurt. Gezien het gezegde dat het verschil tussen hoeren en advocaten niet zo groot is omdat een hoer iedereen neukt voor geld en een advocaat iedereen naait voor geld,¹ is het mooi om te weten dat het op een na oudste beroep heeft vergaderd in de nabijheid van het alleroudste.

NOOT

1. Het 33ste Jonge Balie congres, op 2 en 3 november in Amsterdam, heeft als titel: 'Advocatuur: betaalde liefde?'